

УДК 025.855:[338.4:02]

Ольга Посметна,

молодший науковий співробітник,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
проспект Голосіївський, 3, м. Київ, 03039, Україна
e-mail: posmetnao@ukr.net
тел.: +38(044)524-49-93
ORCID 0000-0003-2984-3653

Тетяна Клочок,

головний бібліотекар,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
проспект Голосіївський, 3, м. Київ, 03039, Україна
e-mail: klochokt@nbuv.gov.ua
тел.: +38(044)524-49-93
ORCID 0000-0003-1976-2024

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ ТА ЗАСОСУВАННЯ КОЕФІЦІЄНТІВ ІНДЕКСАЦІЇ БАЛАНСОВОЇ ВАРТОСТІ ДОКУМЕНТІВ БІБЛІОТЕЧНОГО ФОНДУ ПРИ ЇХ ВИЛУЧЕННІ З ОБЛІКУ

Розглянуто основні підходи до формування показників індексації балансової вартості бібліотечного фонду як складової основних фондів. Розраховано коефіцієнти індексації та наведено групи інвентарних або актових номерів примірників документів, до яких застосовуються певні коефіцієнти індексації, надано методологічні рекомендації щодо їх застосування при оформленні вилучення документів бібліотечного фонду з обліку.

Ключові слова: облік бібліотечного фонду, індексація балансової вартості бібліотечного фонду, списання (вилучення) документів.

Постановка проблеми. Зважаючи на деякі особливості бібліотечного та бухгалтерського обліку документів бібліотечного фонду (далі БФ), більшість питань виникає в процесі вилучення документів з обліку. Основними регламентуючими документами, відповідно до яких ведеться бібліотечна справа, є Закон України від 27.01.1995 р. № 32/95-ВР «Про бібліотеки і бібліотечну справу» та «Інструкція з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах», затверджена наказом Міністерства культури і туризму України від 03.04.2007 р. № 22 [2]. Дія цього Закону поширюється на мережу

бібліотек усіх форм власності та підпорядкування і організацію бібліотечної справи, відповідно до ст. 1 якого «бібліотечний фонд – упорядковане зібрання документів, що зберігаються в бібліотеці», а «документ – матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації» [1].

Аналіз останніх досліджень. У бухгалтерському обліку операції з бібліотечним фондом відображаються на підставі «Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектора», затверджених наказом Міністерства фінансів України від 23.01.2015 р № 11. Згідно з п. 1.2 розділу II «Класифікація основних засобів» бібліотечні фонди віднесені до групи «інші необоротні матеріальні активи», а в п. 15 розд. III цього документа зазначено, що «книги, посібники та інші видання, що входять до фонду бібліотек, обліковуються за груповим обліком» [3]. Вилучення з обліку бібліотечних фондів, які відносяться до інших необоротних активів, здійснюється за Порядком списання об'єктів державної власності, який затверджений Постановою Кабінету міністрів від 08.11.2007 р. № 1314 [4].

Питання обліку та вилучення документів БФ відображено в методичних рекомендаціях з обліку в багатьох бібліотеках. Визначення коефіцієнтів індексації вартості примірників при списанні, залежно від періодів надходження, є невирішеним завданням на сьогодні. Так, у методичних рекомендаціях «Формування, індексація та збереження бібліотечних фондів Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки», які представлені в електронному вигляді, надані деякі коефіцієнти індексації, що використовувались, але без роз'яснення, як вони були обраховані. Ці питання висвітлювались також у статті Ю. О. Панасевич «Особливість ведення обліку в бібліотечних фондах України» [9].

Мета статті – саме у визначенні особливостей обліку та вилучення документів із БФ та розрахунку коефіцієнтів індексації вартості примірників за періодами їх надходження та обліковими номерами і порядку використання їх у практиці для оптимізації технологічного процесу оформлення документів на списання окремих примірників документів із БФ.

Вклад основного матеріалу. Специфікою обліку БФ є те, що деталізований облік БФ (*сумарний та індивідуальний*) ведуть працівники бібліотек, а бухгалтерський облік здійснюється бухгалтерією груповим методом сумарно як єдиний об'єкт.

Сумарний бібліотечний облік здійснюють відділи комплектування бібліотек партіями на підставі супровідних документів (рахунків-фактур, описів, накладних, реєстрів, актів тощо). Дані про надходження та рух фонду фіксуються у трьох частинах Книги сумарного обліку бібліотечних фондів (КСО БФ): частина 1 – «Надходження до фонду»; частина 2 – «Вибуття з фонду»; частина 3 – «Підсумки руху фонду».

Індивідуальний облік документів БФ ведуть відділи комплектування та відділи-фондоутримувачі шляхом присвоєння кожному примірнику інвентарного (актового) номера та оцінювання кожного примірника на момент взяття на облік. Якщо до 1965 р. індивідуальний облік документів у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського проводився в Інвентарних книгах, то тепер індивідуальний облік переведено на актову форму з присвоєнням кожному примірнику актового номера.

Принципи індивідуального обліку БФ не передбачають змін ціни (індексації) окремих документів в облікових реєстрах, а саме інвентарних або актових книгах. При цьому виникають розбіжності між даними сумарного бухгалтерського та бібліотечного обліку у зв'язку з тим, що коли бухгалтерією проводиться індексація або переоцінка бібліотечного фонду як складової основних засобів згідно з нормативними документами уряду, індивідуальний бібліотечний облік не змінюється.

Ці вартісні розбіжності повинні врегульовуватись під час оформлення списання документів БФ та відобразитись у додатку до акта (описі) списання вилучених документів із бібліотечного фонду. Для цього в описі до акта необхідно вводити додатково графу для відображення проідексованої вартості примірників документів, що визначається шляхом множення ціни примірника на момент взяття документа на облік на коефіцієнти індексації, які були застосовані бухгалтерією під час індексації основних засобів, у тому числі і бібліотечного фонду в цілому за певний період.

Дестабілізаційні процеси і, як наслідок, високий рівень інфляції та гіперінфляція, що були притаманні економіці України на початку 90-х років минулого століття, спричинили виникнення суттєвої різниці між балансовою та справедливою вартістю основних засобів усіх суб'єктів господарювання. Одним із механізмів, що дозволив би зменшити вплив інфляційних процесів, є індексація вартості основних засобів.

Для подолання згаданих негативних явищ Кабінет Міністрів України прийняв постанову «Про проведення загальної переоцінки основних фондів, заліку взаємної заборгованості підприємств та поповнення оборотних коштів державних підприємств і організацій» від 07.05.1992 р. № 229. Відповідно до положень цієї постанови, у зв'язку з підвищенням цін, індексацію балансової вартості основних засобів проводили підприємства та організації усіх галузей народного господарства і форм власності, а також установи, що утримувались за рахунок бюджету, за винятком житла. Така обов'язкова індексація балансової вартості основних фондів, у тому числі і бібліотечних, здійснювалась бухгалтерією в цілому по об'єкту «Бібліотечний фонд», при цьому по індивідуальному бібліотечному обліку окремих примірників документів зміни вартості проводити не передбачалось.

Обов'язкова індексація балансової вартості основних фондів підприємств, організацій та установ України повинна була здійснюватись у чотири етапи залежно від дати взяття об'єкта на облік, які були регламентовані постановами Кабінету Міністрів України:

– *перша індексація* – згідно постанови Кабінету Міністрів України «Про проведення загальної переоцінки основних фондів, заліку взаємної заборгованості підприємств та поповнення оборотних коштів державних підприємств та організацій» від 07.05.1992 р. № 229 [5];

– *друга індексація* – згідно постанови Кабінету Міністрів України «Про проведення індексації основних фондів у народному господарстві України» від 03.08.1993 р. № 598 [6];

– *третья індексація* – згідно постанови Кабінету Міністрів України «Про проведення індексації основних фондів та визначення розмірів амортизаційних відрахувань на повне їх відновлення у 1995 р.» від 17.01.1995 р. № 34 [7];

– *четверта регламентована індексація* – згідно постанови Кабінету Міністрів України «Про проведення індексації балансової вартості основних фондів та визначення розмірів амортизаційних відрахувань на повне їх відновлення у 1996–1997 рр.» від 16.05.1996 р. № 523 [8].

Надалі змінами, внесеними до Закону України «Про податкування прибутку підприємств» платникам податку всіх форм власності надано право самостійно приймати рішення за наказом керівника

Посметна О., Клочок Т. Методичні аспекти розробки та застосування коефіцієнтів індексації щодо проведення індексації балансової вартості груп основних фондів залежно від рівня інфляції.

При списанні документів бібліотечного фонду з метою спрощення процесу застосування коефіцієнтів індексації (для визначення вартості окремого примірника) необхідно розробити таблиці з визначенням за датою взяття на облік документів за відповідними інвентарними (актовими) номерами та розрахунку відповідного коефіцієнта індексації, що застосовується на певний період. Ці коефіцієнти визначаються шляхом множення затверджених урядом показників залежно від періоду взяття документа на облік. Тобто, знаючи інвентарний (актовий номер) із таблиці, можна визначити коефіцієнт індексації, на який потрібно помножити первісну вартість примірника документа, що списується.

Нижче наведено приклад розробленої робочої таблиці коефіцієнтів індексації бібліотечного фонду з застосуванням коефіцієнтів індексації, затверджених постановами уряду. Під час розробки коефіцієнтів були враховані періоди взяття на облік документів БФ. Облік бібліотечного фонду в НБУВ з 1949 р. здійснювався в окремих інвентарних книгах по основному фонду, фонду міжбібліотечного абонементу (з поміткою «аб»), фонду нотних видань з 1948 р. (з поміткою «н»), архівних видань (із поміткою «арх.») та інших видах бібліотечного фонду. З 1965 р. облік було переведено на актову форму з указанням року взяття на облік, № акта та № позиції в акті. Починаючи з 2001 р. було об'єднано облік основного фонду та фонду міжбібліотечного абонементу з утворенням єдиної нумерації актових номерів. Всі ці моменти були враховані під час розробки таблиці коефіцієнтів за трьома основними видами бібліотечного фонду. У цій статті не йде мова про інвентарні та актові номери архівного фонду тому, що списання архівних примірників регламентується іншим порядком.

Коефіцієнти при обов'язкових індексаціях та переоцінках вартості бібліотечних фондів

Період постановки на облік	Інвентарний (актовий) номер	Зміна масштабу цін 10:1 Постанова Ради Міністрів СРСР № 470 від 04.05.1960 р	Коефіцієнти індексацій згідно Постанов Кабінету Міністрів України по періодах				Грошова реформа 100000:1 Указ Президента України № 762/96 від 25.08.1996 р.	Підсумковий коефіцієнт індексації (переоцінки)
			I №229 від 01.05.1992 р.	II № 598 від 01.08.1993 р.	III №34 від 07.01.1995 р.	IV №523 від 01.04.1996 р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
01.01.1938р.-31.12.1960р.	Інв. № 1 - № 2341888; Інв. № 1пф - № 52667пф; Інв. № 1аб - № 38745аб; Інв. №1н - № 139951н	0,1	9,0	24,4	18,0	7,4	0,00001	0,0292507
01.01.1961р.-30.04.1992р.	Інв. № 2341889- № 2770425; Інв. №38746аб – № 46245аб; Інв.№ 13996н - № 144648н; Акт. № 1965/7- № 1992/719; Акт.№1965/1аб- №1992/18аб; Інв. №139952н- Акт. №1965/1н- №1992/1н	-	9,0	12	18	7,4	0,00001	0,2925072
01.05.1992р.-31.12.1992р.	Акт. №1992/720- № 1992/1438; Акт №1992/19аб- №1992/43аб; Акт№1992/2н- №1992/7н	-	-	12	18	7,4	0,00001	0,015984
01.01.1993р.-31.03.1993р.	Акт. №1993/1- №1993/117; Акт. 1993/1аб- №1993/7аб; Акт.№1993/1н- №1993/3н	-	-	-	64	7,4	0,00001	0,004736
01.04.1993р.-30.06.1993р.	Акт №1993/118- №1993/312 Акт.№1993/8аб- №1993/14аб; Акт №1993/4н- №1993/4н	-	-	-	18	7,4	0,00001	0,001332
01.07.1993р.-30.09.1993р.	Акт №1993/313 №1993/442 Акт.№ 1993/15аб- №1993/18аб; Акт.№1993/5н- №1993/6н	-	-	-	5,9	7,4	0,00001	0,0004366
01.10.1993р.-31.12.1993р.	Акт.№1993/443 №1993/564 Акт.№1993/19аб- №1993/27аб; Акт.№1993/7н- №1993/8н	-	-	-	1,9	7,4	0,00001	0,0001406

01.01. 1994р.- 31.03.\ 1994р.	Акт.№1994/1- №1994/106; Акт.№1994/1аб- №1994/11аб; Акт.№1994/1н- №1994/1н	-	-	-	1,2	7,4	0,00001	0,0000888
01.04. 1994р.- 30.06. 1994р.	Акт.№1994/107 №1994/210 Акт.№1994/12аб- 1994/22аб; Акт.№1994/2н- №1994/3н	-	-	-	1,1	7,4	0,00001	0,0000814
01.07. 1994р.- 30.09. 1994р.	Акт.№1994/211- №1994/231; Акт.№1994/23аб- №1994/25аб;	-	-	-	1,0	7,4	0,00001	0,000074
01.10. 1994р.- 01.09. 1996р.	Акт.№1994/232 №1996/537 Акт.№1994/26аб- №1996/39аб; Акт.№1994/4н- №1996/7н	-	-	-	-	-	0,00001	0,00001
02.09. 1996р-	Акт.№1996/538 №..... Акт.№1996/40аб-№ 2000/69аб; Акт.№1996/8н, 9н, 10н; № 1997/1н	-	-	-	-	-	-	1

Надалі індексація може проводитись за самостійним рішенням (наказом) керівника установи залежно від рівня інфляції. У НБУВ не видавалися накази щодо проведення такої індексації, тому наведені коефіцієнти можуть застосовуватись без корегування на індекси інфляції при оформленні документів під час списання документів БФ. Якщо за наказом керівника установи приймалось рішення про проведення подальшої індексації балансової вартості основного фонду, то бухгалтерія повинна була здійснювати індексацію й бібліотечного фонду. У таких випадках необхідно додатково застосовувати такі самі коефіцієнти для переоцінки вартості окремих примірників під час оформлення списання документів БФ.

Висновки та практичне значення. У процесі визначення вартості примірників документів, що вилучаються з БФ, із вищенаведеної таблиці береться коефіцієнт, на який помножується первісна вартість примірника. Таким чином, використання наведених коефіцієнтів оптимізує процес підрахунку вартості документів та забезпечує тотожність вартісної оцінки в індивідуальному бібліотечному та бухгалтерському обліку.

Список бібліографічних посилань

1. Про бібліотеки і бібліотечну справу. Закон України від 27.01.1995 р., № 32/95-ВР (Редакція від 12.12.2012 р.). Верховна Рада України : офіц. веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/32/95>.

2. Про затвердження інструкції з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах. Наказ Міністерства культури і туризму України від 03.04.2007 р. № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0530-07>.

3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектора : Наказ Міністерства фінансів України від 23.01.2015 р. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15>.

4. Про затвердження Порядку списання об'єктів державної власності : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 р. № 1314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1314-2007-п>.

5. Про проведення загальної переоцінки основних фондів, заліку взаємної заборгованості підприємств та поповнення оборотних коштів державних підприємств та організацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.1992 р. № 229. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/229-92-п>.

6. Про проведення індексації основних фондів у народному господарстві України: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.08.1993 р. № 598. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/598-93-п>.

7. Про проведення індексації основних фондів та визначення розмірів амортизаційних відрахувань на повне їх відновлення у 1995 р. : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.01.1995 р. № 34. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/34-95-п>.

8. Про проведення індексації балансової вартості основних фондів та визначення розмірів амортизаційних відрахувань на повне їх відновлення у 1996–1997 рр. : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.05.1996 № 523. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/523-96-п>.

9. Панасевич Ю. О. Особливість ведення обліку в бібліотечних фондах України. URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2013/Economics/7_124522.doc.htm.

Referenses

1. (1995). Pro biblioteku i biblioteknu spravu : Zakon Ukrainy vid 27.01.1995 r., 32/95-VR (Redaktsiia vid 12.12.2012 r.). Verkhovna Rada Ukrainy : ofits. veb-portal. [About Libraries and Library Business. The Law of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/32/95>. [In Ukrainian].

2. (2007). Pro zatverdzhennia instruktсии z obliku dokumentiv, shcho znakhodiatsia v biblioteknykh fondakh: Nakaz Ministerstva kultury i turyzmu Ukrainy vid 03.04.2007 r. N 22. [On Approval of the Instruction on Accounting for Documents of Library Collection. Order of the Ministry of Culture and Tourism of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0530-07/> [In Ukrainian].

3. (2015). Metodichni rekomendatsii z bukhhalterskoho obliku osnovnykh zasobiv subiektiv derzhavnoho sektora: Nakaz Ministerstva finansiv

Посметна О., Клочок Т. Методичні аспекти розробки та застосування коефіцієнтів індексації Ukrainy vid 23.01.2015 r. N. 11. [On Approval of Methodological Guidelines for Accounting for Public Sector Entities. Order of Ministry of Finance of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15>. [In Ukrainian].

4. (2007). Prozatverdzhennia Poriadkuspysannia ob'ektiv derzhavnoi vlasnosti: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.07.2007 r. N 1314. [On approval of the decommissioning of state-owned objects. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/1314-2007-п>. [In Ukrainian].

5. (1992). Pro provedennia zahalnoi pereotsinky osnovnykh fondiv, zaliku vzaïmnoi zaborhovanosti pidpriemstv ta popovnennia oborotnykh kosktiv derzhavnykh pidpriemstv ta orhanizatsii: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 07.05.1992 r. N 229 [On carrying out a general revaluation of fixed assets, a set of mutual debts of enterprises and replenishment of working capital of state enterprises and organizations. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/229-92-п>. [In Ukrainian].

6. (1993). Pro provedennia indeksatsii osnovnykh fondiv u narodnomu hospodarstvi Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 03. 08. 1993 r. N 598. [On the indexation of fixed assets in the national economy of Ukraine. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/598-93-п/>. [In Ukrainian].

7. (1995). Pro provedennia indeksatsii osnovnykh fondiv ta vyznachennia rozmiriv amortyzatsiinykh vidrakhuvan na povne yikh vidnovlennia u 1995 r. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 17.01.1995 r. N. 34. [On the indexation of fixed assets and determination of the amount of depreciation deductions for their complete restoration in 1995. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]: Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/go/34-95-п> [In Ukrainian].

8. (1996). Pro provedennia indeksatsii balansovoi vartosti osnovnykh fondiv ta vyznachennia rozmiriv amortyzatsiinykh vidrakhuvan na povne yikh vidnovlennia u 1996–1997 rr. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16.05.1996 r. N 523 [On the indexation of book value of fixed assets and determination of the amount of depreciation deductions for their complete restoration in 1996–1997. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/523-96-п/>. [In Ukrainian].

9. Panasevych, Yu. O. Osoblyvist vedennia obliku v bibliotechnykh fondakh Ukrainy [Peculiarities of Accounting in Library Funds of Ukraine]. Retrieved from http://www.rusnauka.com/1_NIO_2013/Economics/7_124522.doc.htm/. [In Ukrainian].

Olha Posmietna

Junior Research Associate,
V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine
3, Holosiivskyi ave., Kyiv, 03039, Ukraine
e-mail: posmetnao@ukr.net
tel.: +38(044)524-49-93
ORCID 0000-0003-2984-3653

Tetiana Klochok,

Main Librarian,
V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine
3, Holosiivskyi ave., Kyiv, 03039, Ukraine
e-mail: klochokt@nbuv.gov.ua
tel.: +38(044)524-49-93
ORCID 0000-0003-1976-2024

**Methodological aspects of the development
and use of indexation coefficients of book value
of the library collection at withdrawal of the register**

Obligatory indexation or overvalue of the fixed assets in decision of government was conducted by a book-keeping on a library collection on the whole. The changes of cost of separate copies of documents on an individual library account are not envisaged. Cost divergences between a book-keeping and library account must be regulated at withdrawal of documents of library collection.

For the decision of this problem it is necessary to work out the coefficients of indexation on the periods of registering of documents of library collection.

As a result of research of registration documents (accession record books) and normative documents on realization of obligatory overvalues and indexations the table of coefficients of indexations is worked out on periods and accession numbers. Application of such coefficients is given by possibility of simplification of determination of cost of documents which are withdrawn.

Keywords: library accounting, indexation of book value of library collection, withdrawal.